

KNYGOS MUZIEJAI IR KRAŠTO (REGIONO) KULTŪROS PAVELDO AKTUALIZAVIMAS

SIGITAS LŪŽYS

Vytauto Didžiojo universiteto Užsienio kalbų centras
Kauno apskrities viešoji biblioteka
Radastų g. 2, LT-3000 Kaunas
El. paštas: s.luzys@ukc.vdu.lt

Kurdami knygos muziejų susiduriame su jo sampratos problema – ką siekiama atskleisti: ar knygų gamybos technikos, ar jų turinio, ar komunikacinių funkcijų ir t. t. istorinę raidą? Nors knyga yra žmogaus ar žmonių grupės techninės veiklos materialus produktas, kita vertus, ji – svarbiausia semantinės informacijos apie žmonijos patirtį kaupimo priemonė. Todėl kalbėti apskritai apie knygos muziejų yra tolygu kalbėti apie šokio ar muzikos, ar kino meno muziejų su jo specifine problematika. Juk sėkmingai knygos muziejumi galima įvardyti literatūros, filosofijos ar teologijos ir pan. muziejus. Abstrahuotas nuo kultūrinio krūvio ir istorinio fono knygos muziejus tampa tik poligrafijos ar knygyrystės raidos iliustracija. Knyga, būdama tiltas tarp materialiosios ir dvasinės kultūros, aktualizuoja tik šių kultūrų laukų sankirtoje per vienmomentę kontaktinę ir distancinę recepciją. Žinoma, formuojant knygos ekspoziciją neišvengiami tam tikri nuostoliai: neišmanoma perteikti knygos informacinio klodo, iki galo atskleisti jos estetinio krūvio. Vienas iš vaisingiausių knygos muziejaus kūrimo būdų yra knygos istorijos, kaip kultūrinio proceso dalies, atskleidimas aktualizuojant kultūros paveldą, moduliuojant praeities interpretaciją, knygą suvokiant kaip tam tikrų kultūros apraiškų signalinį ženklą ar jų produktą, pagaliau kaip konsistencinę laikmečio pasaulėvokos išdavą. Todėl knygos muziejus nėra ir negali būti tik adresato turimų vadovėlinių žinių iliustracija. Jo užduotis – paveldo pateikimu skatinti dabarties ir praeities dialogo radimąsi, parodyti istorijos tęstinumą ir determinaciją. Kultūrinio paveldo raiška per knygą parodo ir jos pačios, kaip to paveldo integralios dalies, istorinę raidą, kultūrinę motyvaciją, didina jos įtaigą, paversdama ir kitakalbę knygą mūsų istorine savastimi.

Šiuo keliu bandyta eiti ir kuriant knygos muziejaus ekspoziciją Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. Apie tai jau rašyta [5]. Todėl nekonkretindami pačios ekspozicijos, per ją, per jos sąrangą pamėginsime pažvelgti į krašto kultūros paveldo aktualizavimą ir jo problemas.

Pirmiausia iškyla krašto lokalizavimo aspektas, nes konkreti geografinė padėtis neretai turi itin svarbių, net lemtingų padarinių jo kultūrai. Taip pat neįmanoma aplenkti ir krašto arba regiono suvokimo Lietuvos kultūrinėje savimonėje problemos. Lietuvos politikos, kultūros ar religijos istorija atskleidžia itin ryškų vienintelio centro dominavimą visose – politikos, religijos, kultūros – sferose. Vilnius, vos tapęs sostapiliu, per trumpą laiką pajėgia užgožti ankstesniąją sostinę Trakus bei užmarštin nugramzdinti senąją Kernavę. Igauna tokią centristinę galią, kad visa valstybės politinė ir kultūrinė gyvastis akumuliuojama tarp jo sienų, o jo įtaka periferijai yra tokia didelė, kad per visą valstybės istoriją nepajėgia rasti nė vieno kito ryškesnio centro, kuris galėtų konkuruoti su Vilniumi. Neturėdama priešpriešinio poliaus sostinė ima asocijuotis su visa valstybe, tampa vieninteliu generuojančiu centru, iš kurio kilusios versmės, kryptys, įtakos ir srovės, pajungusios periferinę terpę, modifikacijomis galiausiai vėl sugrįžta į jį, suformuodamos beveik uždarą centrišką sferą ir visą jo sukultūrintą erdvę paversdamos „Didžiuoju Vilniumi“, o kur to nėra – lieka marginalinė zona, suvokiama kaip „už“ arba „iki“ kito kultūros arealo. Net ir tarpukario Kauno laikinasis metropoliškumas dengiamas nuolatinio siekio „Mes be Vilniaus nenurimsim“.

Kauno apskrities viešosios bibliotekos knygos muziejaus ekspozicija siekia išvengti visa aprėpiančio centrizmo, bando žvelgti į Vakarų Lietuvą, į erdvę, kur situacija esmiškai yra kita: didžiuoju centru čia negali tapti nei Kaunas, nei Varniai ar Alsėdžiai, nei Kražiai ar Raseiniai, Kretinga ar Pašiaušė. Čia jie savaimingi, svarbūs tiek, kiek jie nėra Vilnius, arba aktualizuojama toji jų kultūrinės sklaidos dalis, kuri išeina už grįžtamojo Vilniun proceso. Tai kultūriniu, politiniu ir net religiniu požiūriu kraštas, tiksliau pakraštys, ir kaip tik dėl tokios situacijos leidžiantis pamatyti ir atskleisti tuos kultūros reiškinius, kurie „didžiojo centro“ masteliu būtų nutremiami į marginalijas kaip nereikšmingi, neesminiai ar netipiški. Išties „tam tikrų kultūros reiškinių lauko paribius apibūdina nepajėgumas kurti pagal centro spinduliuojamą paradigmą ar netgi perimti tai, kas pagal ją sukurta“ [9, 19]. Tačiau būtent čia išryškėja kultūrinio proceso intensyvumo, novatoriškumo signaliniai ženklai, čia kaip galima aiškiau atsiveria naujovių vitališkumas ir jų sklaidos progresas ar regresas. Mat kultūra, anot V. Daujotytės, „nepasitenkina trumpiausiais ir tiesiausiais keliais, sudaro apylankas, įprasmina atsigręžimus ir grįžimus atgal“ [2, 1].

Žinoma, provincijos muziejai savo ekspozicijomis joku būdu nekvestionuoja pagrindinio centro muziejaus aktualumo, antra vertus, joks centro muziejus nėra pajėgus atlikti kultūros paveldo aktualizacijos misiją, dėl geografinės specifikos negali ir neturi eliminuoti lokalių muziejų svarbos. Sąlytis su praeitimi, su kultūros paveldu provincijoje tiek pat būtinas, kiek ir didmiestyje, tik čia dažniausiai tai vyksta kulto pastatuose: vienintelės bažnyčios, jei nekalbėsime apie masinės informacijos priemonės, kaimuose atlieka materialiosios ir dvasinės kultūros žadintojo vaidmenį. Deja, čia

netenka kalbėti apie informatyvumo aspektą. Apskritai Europoje muziejai (buities, knygų, bažnytinio meno) intensyviai randasi šalia kulto pastatų ar netgi juose, pavyzdžiui, Meteorų vienuolynų kompleksas Graikijoje.

Kuriant muziejų, svarbi ne tik geografinė, bet ir chronologinė plotmė. Ekspozicija negali tapti tik su kraštu susijusių turimų eksponatų pateikimu. Kiekviename objekte glūdi informacija apie konkrečios epochos pasaulėvoką, individą ir bendruomenę, autorių ir jo veiklos specifiką. „Kiekviena epocha turi mėgstamų problemų, kurios jai visų pirma rūpi; ypatingų klausimų, kurie jos jaučiami itin aštriai ir kuriais pasireiškia individualinis jos požiūris į gyvenimą bei visą aplinkinį pasaulį; jos rūpesčiai ir viltys; jos prieštaravimai ir pastangos jiems išspręsti“ [7, 566]. Todėl muziejinis eksponatas yra vienos epochos projekcija į kitos epochos adresatą, remiasi ankstesne patirtimi, kaupia savąją praeitį ir lieka atviras ateities modifikacijoms bei tęstinumui. Jeigu imame aktualizuoti vieną konkretų objektą, „tada šis kūrinys atsiduria centre, o visi kiti išsidėsto savotiškoje periferijoje – iki jo ar po jo. Kaskart, kai sulaikome žvilgsnį ties pačiu kūriniu, jį galime nagrinėti neatsižvelgdami į jo vietą kalendorinio laiko skalėje, istorinėje sekoje“ [9, 20]. Tačiau taip mes nuslystame nuo chronologinės sekos, leidžiančios bent iš dalies objektyvuoti eksponatą, netenkame galimybės per jo rezultatus ir įtakos sklaidą bei tęstinumą suvokti jį kaip integralią savastį. Kad muziejaus eksponatai bylotų apie mūsų kultūrinę praeitį, jie privalo besąlygiškai paklusti visos muziejaus ekspozicijos koncepcijai. Žinoma, neišvengiamai susiduriame su koncepcijų variantiškumu, kurį lemia kūrėjo subjektyvumas: jo keliama tikslai, metodo pasirinkimas, objektyvios išorinės sąlygos, pagaliau jo pasaulėvoka ir istorijos proceso suvokimas. Kaip teigia C. Lévi-Strauss, „istorija niekada nėra tiesiog istorija, ji yra istorija kažkam. Būdama šališka, nors tai neigia, ji lieka neišvengiamai dalinė, o tai irgi šališkumo apraiška. Užsimojus parašyti Prancūzijos revoliucijos istoriją, iš karto aišku (arba turėtų būti aišku), kad tai negalės būti ir jakobinų, ir aristokratų istorija“ [4, 289]. Todėl eksponatų atranka, veikiama subjektyvių ir objektyvių veiksmų, turi būti atliekama taip, kad ekspozicijos turinys taptų vientisa pasirinktos perteikimo koncepcijos iliustracija, o ne paskiromis, nors ir savaime reikšmingomis, piktogramomis. Dėl istorinės paveldo migracijos reikšmingiausi, kertiniai kultūros paminklai yra sutelkti centre, todėl kuriant krašto muziejaus ekspoziciją yra beprasmiška bandyti dubliuoti centro svorį, paminklų kopijomis perteikti esmines epochų kultūros diagramas.

Krašto arba regiono muziejaus paskirtis – aktualizuoti visų pirma tą praeities kultūros klodą, kuris čionykštės bendruomenės dar suvokiamas kaip jos privati patirtis, istorinė savastis. Todėl ir eksponatų atranka turi būti atliekama atsižvelgiant į jų turimą informacinį krūvį, signališkumą ir tipiškumą, leidžiantį adresatui priimti jais perteikiamą informaciją apie praeities epochas. Būtina nepasiduoti pagundai eksponuoti tik „kanonizuotus“, iškiliausius, kitaip sakant, chrestomatinius kūrinius. Čia

pravartu pasitelkti Ortega y Gasseto „grios“ viziją: rinktiniai išlankiausi medžiai, sustatyti priešais, nėra giria. Antra vertus, „per medžius negalime matyti girios“. „Giria visada yra toliau nei ten, kur mes esame“. „Bet kurioje girios vietoje giria yra galimybė. Ji yra vienas iš takelių, kuriuo galėtume eiti. (...) Giria yra visuma galimų mūsų veiksmų, kurie realizuoti prarastą tikrąją vertę. Visa tai, ką matome šalia savęs girioje, yra tik pretekstas paslėpti ir atitolinti likusią jos dalį“ [6, 26]. Taip ir muziejaus eksponatai autoriaus rankose visų pirma tėra medžiaga, praeities šukės, iš kurių dėliojama kultūrinė konkrečios epochos mozaika, moduluojama „giria“, o ne medžių konglomeratas. Knygos muziejų situacija dar specifiškesnė ir keblesnė, kadangi eksponatai „turi trečią matmenį, kuris nurodo jų gylį, vidų, (...) bet tas vidus niekada neiškyla į paviršių ir netampa akivaizdus kaip objekto išorė“ [6, 27]. Ir čia susiduriame su vizualiojo knygos muziejaus problema: eliminavus knygos skaitymo aspektą, kiek muziejus tampa tikrąja prasme knygos, o ne jos viršelio, antraštinio lapo, konkretaus puslapio ekspozicija? Ir kiek vertesnis šioje situacijoje, pavyzdžiui, paleotipo foliantas, palyginti su išpažinties lapeliais, kurių akivaizdžiai realizuojami visi trys matmenys, ir kurių tekstai – „Ego Josephus Stefanowski absolvi Confessionem Comunione[m] menstruum. Ano Domini 1754 Mense Julij die 8, Ad Maiorem D:G:B:V:M: Honorē“ arba „1911 Absolvit Confess. pasch. Kupiscis“ – konkrečiam žmogui prilygo egzistencijos kategorijoms, užtikrino krikščioniškas laidotuvių apeigas ir vietą pašventintose kapinėse. Todėl kiekvienos knygos kaip eksponato pirminė paskirtis ekspozicijoje yra padėti „apibūdinti mums ypač svarbų kultūros reiškinių“, suvokti jo „receptiją, pasisavinimą, perėmimą“ [9, 16]. Ir šioje situacijoje reikšmingas tampa net ir marginalinis eksponatas, jeigu jo informacija didina laikmečio kultūros pažinimo galimybes, leidžia suvokti perėjimus ir transformacijas, prasiskverbti pro fasadinę kultūrą į giliuosius klotus. Todėl iškiliausių, „kanoninių“ objektų nebuvimas ekspozicijoje dar nereiškia jos skurdumo ar marginalumo. Kaip patvirtinimą galima pateikti vokiečių mąstytojo Osvaldo Spenglerio, atrodytų, eretiškas mintis: „Romėnų akveduką aš vertinu labiau nei visas romėniškas šventyklas ir statulas. Myliu Koloziejų ir milžiniškus Palatino skliautus, kadangi jie savo rudomis plytų konstrukcijomis šiandien atskleidžia *autentišką* romėnų dvasią, nuostabią jų inžinierių praktinę nuojautą. Aš būčiau jiems visiškai abejingas, jeigu tebebūtų išsaugota tuščia ir arogantiška cezarių marmurinė prabanga, statulų virtinės, frizai ir įmantrūs architravai“ [8, 227].

Konkreči knyga neatsiranda bet kur ir bet kada. Jau jos proveniencijos leidžia analizuoti kultūros reiškinių sklidimo kryptis, aiškinantis terpių ir potencialių vartotojų buvimo situaciją, įvardyti kultūrinį foną tam tikrame areale. Pavyzdžiui, „kalbėdami apie Renesanso epochos italus užsienyje turime omeny ne tik kas, kada ir kodėl keliavo užsienin, bet ir kaip jie buvo priimti; tas pats pasakytina apie jų atneštas vertybes“ [1, 25]. Todėl konkretaus teksto ar knygos kilmės ar jos vartojimo faktas tėra tik signalinis

įvardijimas besiformuojančios ar susiformavusios kultūrinės situacijos, kurios priežastis ar padarinys vėlgi yra toji konkreti knyga.

Tačiau knygos muziejaus galimybės aktualizuoti kultūrinį paveldą yra ribotos: senoji knyga neapėmė visų tautos ar valstybės kultūros sferų, tai buvo elitinių visuomenės sluoksnių kultūrinės raiškos forma, nors ir kartkartėmis adresuojama plačiosioms masėms. Todėl neatsitiktinai steigiant knygos muziejus orientuojamasi į bažnyčios, dvaro ir miesto kultūrą, nes būtent čia yra intensyviausi knygos migracijos keliai, čia buvo pagrindiniai jos vartotojai bei kūrėjai. Bažnyčioje knyga labiausiai išaukštinama, knygos kaip simbolio adoracija vyksta iki mūsų dienų, o bibliofilinės kultūros apraiškų pirmiausia turime ieškoti dvaruose ir turtingų miestelėnų namuose. Žinoma, kalbant apie pirmuosius knygų rinkinėlius, kreiptinas dėmesys ir į vienuolynus, bažnyčias, kur anuo metu glaudėsi daugiausia mokslus ragavusių žmonių ir formavosi pirmosios bendruomeninės bibliotekos. Skirtingai nei bažnyčioje ar vienuolyne, dvare knyga iš pradžių suvokiama kaip estetinis objektas, viena iš turto formų. Todėl dažnai rinkiniai įvardijami ir inventorių sąrašuose, „tačiau reikia pridurti, kad bibliotekos inventoriuose paprastai surašytos paskutinėje vietoje“ [3, 208]. XVII amžius yra mokyklų bibliotekų epocha, bibliotekų, kurios augo kaupdamos didikų dovanotus rinkinius, moksleivių bei profesūros palikimą ir laipsniškai darė vis didesnę įtaką visuomenei. Pasikeitimas pastebimas ir dvare: „XVIII a. ne vienam didikui atsivėrė akys į tikrąją kultūrą. Pavyzdžiui, kancleris Dominykas Radvila skiria 60 000 auksinų bibliotekai ir gamtos muziejui, o Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės „didysis virėjas“ Bielhorskis parduoda savo briliantus ir perkasi knygų Paryžiuje“ [3, 210]. Šiame amžiuje didikų rūmuose sukaupiama ištisų puikių bibliofilinių rinkinių, renkami rankraščiai, telkiami archyvai. Tiesa, „miestiečių luomo atstovams – pirkliams, amatininkams, nejudamojo turto savininkams – XVIII a. bibliofilija dar netapo gyvenimo reikme“ [10, 178].

Tačiau beveik visa ši LDK dvaro, bažnyčios, mokyklos, miesto kultūra yra kitakalbė. Aišku, ir su ja susijusi knyga taip pat yra kitakalbė. Ir per knygą aktualizuojant krašto kultūrą iškyla savasties problema: kiek tie ar kiti reiškiniai, kultūriniai potyriai ar jų realizavimo priemonės yra krašto istorinė savastis ir kiek kraštas tėra buvęs vieta svetimos kultūros apraiškų žaismui, neturėjusiam jokios įtakos vietinės kultūros virsmui. Ši problema dar aktualesnė šiandien, XXI amžiaus pradžioje, kai šių dienų mūsų visuomenę nuo kitakalbės praeities skiria beveik šimtas metų. Visų pirma turime sutikti, kad kultūrinių galių sklidimui ir plėtrai nėra jokių išorinių ribų, taip pat kultūros reiškiniai nėra izoliuoti nuo aplinkos ir pasyvusis fonas patiria didesnę ar mažesnę įtaką. Be to, neįmanoma nubrėžti konkrečių savasties ribų, „nes kultūrinis perėmimas, darantis svetimybę sava, plečia savastį ne kieno kito sąskaita. Savasties ekonomika neįprasta, netgi paradoksali: pasisavinti čia nereikia atimti iš kito, kitam viskas pasilieka“ [9, 21]. Šiuo atveju knyga akceptuojama dvejopai: įvardytume „moky-

tojo ar mokyklos savastis“ taip, kaip kiekvienas turime savo mokytoją, savo mokyklą, tačiau tai nėra mūsų nuosavybė, ir „daiktiškoji savastis“, kai knyga yra mūsų nuosavybė kaip daiktas, tačiau nebūtinai kaip mūsų produktas. Istorine prasme savastį knygų atžvilgiu mes pakeliame iki daiktiškosios savasties, laikydami nuosavybę visas fonde esamas knygas nepriklausomai nuo jų autorystės, kilmės chronologijos ir geografijos. Be to, „savastis glūdi ne tik praeityje, bet ir ateityje. Ji gyvuoja anaipol ne tik tuo, kad yra palaikoma, gaivinama ir atkuriama, bet ir tuo, kas kuriama bei plėtojama, netgi kvestionuojama, kritikuojama ir neigiama“ [9, 18]. Tai ir atveda mus prie gyvo, autentiško ekspozicijos suvokimo: eksponatas tampa mokytoju, patvirtinančiu, paneigiančiu ar koreguojančiu mūsų ankstesnes žinias, tampa rodykle, kreipiančia mus viena ar kita linkme ir įvedančia į mūsų nepažintą sferą, pagaliau – generuojančia paskata mūsų pasaulėvokos virsmams ar praeities interpretacijoms. Knyga, įpinta į ekspozicijos mozaiką, galima perteikti net ir tas kultūrinės apraiškas, kurių tiesiogiai ji neįvardytų.

Taip per knygą grįžimas į praeitį išplėtojamas iki knygos atradimo ir pažinimo. Svarbiausia, kad praeitis suvokiama jau kaip skaitanti praeitis, ir šis suvokimas atveria galimybes naujam savęs kaip rašto kultūros veldėtojo atradimui. Pusės tūkstantmečio knygos kelias jau nėra dykuma tarp Mažvydo ir šiandienos vadovėlio, dienraščio ar elektroninės knygos.

Įteikta 2003 m. gegužės mėn.

NUORODOS

1. BERENIS, Vytautas. *Lietuvos kultūros istorijos ir metodologijos problemos*. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Sudarytojas Stasys Juknevičius. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1995, t. 1, p. 11–29.
2. DAUJOTYTĖ, Viktorija. Atviras kultūros rytas. *Literatūra ir menas*, 2002, nr. 35.
3. IVINSKIS, Zenonas. *Lietuvių kultūros tarpsniai*. Iš *Kultūra ir istorija*. Vilnius: Gervėlė, 1996.
4. LÉVI-STRAUSS, Claude. *Laukinis mąstymas*. Vilnius: Baltos lankos, 1997. 332 p.
5. LŪŽYS, Sigitas. Kauno apskrities viešosios bibliotekos knygos istorijos muziejus. *Knygotyra*. 1996, t. 23 (30), p. 148–153; LŪŽYS, Sigitas. Iš Kauno viešosios bibliotekos Knygos muziejus. *Kauno laikas*, 1993, nr. 240; 1994, nr. 5; 1994, nr. 15; 1994, nr. 25.
6. ORTEGA Y GASSET, José. *Mūsų laikų tema ir kitos esė*. Sudarė Antanas Andrijauskas. Vilnius: Vaga, 1999. 549 p.
7. SEZEMANAS, Vosylius. *Raštai: filosofijos istorija; kultūra*. [T. 2]. Sudarė Loreta Anilionytė. Vilnius: Mintis, 1997. 703 p.
8. SPENGLER, Oswald. *Vakarų saulėlydis*. Iš *Kultūra ir civilizacija*. Sudarytojai Žilvinas Beliauskas, Stanislovas Juknevičius. Vilnius: Gervėlė, 1999, p. 174–255.

9. SVERDIOLAS, Arūnas. *Kultūros individualumas, tipiskumas ir savastis erdvėlaikio plotmėje. Iš Tipas ir individas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūroje*. Vilnius: Dailės akademijos leidykla, 2002, p. 11–23.

10. VLADIMIROVAS, Lėvas. *Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje. Iš Apie knygas ir bibliotekas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 158–181.

THE ACTUALIZATION OF BOOK MUSEUMS AND REGIONAL CULTURE HERITAGE

SIGITAS LŪŽYS

Abstract

One of the most fruitful means of creating the museum is the disclosure of the history of the book as part of the process of culture, which actualizes the cultural heritage, modulates the interpretation of the past. The book must be perceived as a message of certain cultural expression or its product, in the end, as a consistent consequence of the perception of that time.

The disclosure of cultural heritage through a book, an integral part of that heritage, demonstrates its historical development and cultural motivation, enhances its acceptance, turning it into our historical property even if it is in other language.

The problem of region awareness in Lithuanian cultural self-consciousness also arises. The history of Lithuanian politics, culture and religion discloses exceptional domination of a single center – Vilnius in all political, religious and cultural spheres.

The exposition of KRPL book museum covers western Lithuania, which, according to its cultural. Political and even religious level is supposed to be an outskirt, and this is the factor enabling us to see and to investigate cultural peculiarities of a remote area.

Expositions of provincial museums do not seek to lessen the importance of the central museum, on the other hand, not a single central museum is capable of carrying out the mission for actualization of cultural heritage and, due to the geographical factor, is not able and is not allowed to eliminate the vitality of local museums.

The objective of the regional museum is, first, to actualize that layer of culture, which is perceived as its private experience and historical property by the local society. That is why the selection of exhibits must be done considering their informative load, typicality than enables the addressee to accept the provident information of the previous epochs.

The museum exhibits must comfort the conception of the entire exposition of the museum. The diversity of concepts clashes here. The diversity is determined by the subjective attitude of the creator: his purpose (goals), chosen methods, objective external conditions and, in the end, his perception of the world and the process of history.

A concrete book does not appear at any time or from nowhere. The very proveniences of a book exhibit and lead to the analysis of cultural phenomena, and the directions of their spread, the situation of the medium and potential consumer, and cultural background in a particular area.

The possibilities of a book museum in the process of making cultural heritage of topical issue are rather limited, as old books tend to exclude many national or cultural spheres. Through the addressee of a book were vast masses of working people in very rare cases; in fact, the old book was the form of cultural expression of the elite mainly. Therefore, it is not by accident that

book museums are oriented into the church, manor or town culture in which the most intensive roads of book migration meet and the main creators and consumers find their place.

In almost all the manor, church, school and town culture in the Grand Duchy of Lithuania is represented in other than the Lithuanian language. The book related to this culture is also in other than the Lithuanian language. The culture of the country being represented through the book faces the problem of property: how much the cultural phenomena, experience or means of their realization is the historical property of the country and how much of it is the manifestation of a foreign culture which had no influence on the local culture.